

WERONIKA PAWŁOWICZ

Biblioteka Śląska

Konferencja***Melchior Wańkowicz. Czas, przestrzeń, pamięć***
(Biblioteka Śląska w Katowicach, 11.12.2024)

11 grudnia 2024 roku w Bibliotece Śląskiej odbyła się konferencja naukowa *Melchior Wańkowicz. Czas, przestrzeń, pamięć*. Została ona zorganizowana na zakończenie i podsumowanie ustanowionego przez Senat roku upamiętniającego tego wybitnego reportażystę. Inicjatorką sesji była prof. dr hab. Krystyna Heska-Kwaśniewicz, a organizował ją Dział Zbiorów Specjalnych, gdzie przechowywane są dokumenty związane z pisarzem. Licznie zgromadzeni w Benedyktynie goście, wśród których byli również uczniowie katowickiego Liceum im. Melchiora Wańkowicza, zostali powitani przed Dyrektora Biblioteki Śląskiej, dra Artura Madalińskiego. Słuchacze mieli okazję poznać bliżej postać i losy pisarza, jego twórczość oraz grono jego przyjaciół.

Obrady rozpoczęła prof. Elżbiera Hurnik z Uniwersytetu im. Jana Długosza w Częstochowie, która omówiła *Przestrzeń Wańkowicza* („Szczeniące lata” i nie tylko). Przedstawiła miejsca bliskie pisarzowi, jego wzrastanie na Kresach, późniejsze wędrowki po kraju i świecie, a także ich odzwierciedlenie w wybranych utworach.

Bardzo ciekawy był referat przygotowany przez związane z Uniwersytetem Śląskim prof. Danutę Krzyżyk i prof. Helenę Synowiec. Skupiły się one na *Tytułach utworów Melchiora Wańkowicza*, przeprowadzając ich analizę językoznawczą.

Prof. Bernadeta Szamburska-Niesporek, również z Uniwersytetu Śląskiego, przedstawiła temat *W symbiozie z naturą „Na tropach Smętka”*. Z tej najbardziej znanej przedwojennej książki wybrała liczne, wspaniałe opisy przyrody, podkreślające piękno przemierzanych kajakiem terenów Mazur.

Z *Melchiorem Wańkowiczem w podróż „Tędy i owędy”* prowadziła słuchaczy prof. Zdzisława Mokranowska (Uniwersytet Śląski). Ukazała bogactwo zamieszczonych w dziele treści oraz pełne anegdot relacje z podróży podejmowanych przez reportażystę, który nieraz przekraczał granice – te międzypaństwowe i kulturowe.

Podczas przerwy goście mieli okazję zwiedzić wystawę *Z archiwum fotograficznego Tadeusza Szumańskiego*, przygotowaną przez katowicki oddział Instytutu Pamięci Narodowej. Opowiedział o niej Jan Kwaśniewicz, naczelnik Oddziałowego Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa w Katowicach. Na ekspozycji przedstawiono wybrane zdjęcia autorstwa Tadeusza Szumańskiego, które powstały podczas walk polskich żołnierzy we Włoszech, a zwłaszcza pod Monte Cassino. Tadeusz Szumański jest pochowany w Katowicach, na cmentarzu przy ul. Francuskiej. Jego grób został w październiku oznaczony jako Grób Weterana Walk o Wolność i Niepodległość Polski.

Drugą część konferencji rozpoczęła prof. Olga Płaszczewska z Uniwersytetu Jagiellońskiego. W tekście *Literatura i partyzantka. O „Hubalczykach” Melchiora Wańkowicza i „Ścieżce pajęczych gniazd” Italo Calvino* porównała literackie przedstawienie dwóch oddziałów partyzanckich – polskiego i włoskiego. Wydobyła podobieństwa, ale też i różnice w kulturze obu tych grup.

Prof. Krystyna Heska-Kwaśniewicz z Uniwersytetu Śląskiego zaprezentowała temat *Wańkowicz na Śląsku. Rodzina Korzeniewskich*. Omówiła wizyty Wańkowicza na Śląsku i piękne, żywe relacje z tych wędrówek i spotkań, zawarte w tekstach pisarza. Wańkowicz nawiązał tu liczne znajomości, m.in. z rodziną Mieczysława Korzeniewskiego, działacza Związku Obrony Kresów Zachodnich. Podczas wojennej zsyłki i tułaczki niemal wszyscy członkowie tej rodziny ponieśli śmierć. Wańkowicz opisał ich tragiczne losy we wstrząsającej książce *Dzieje rodziny Korzeniewskich*.

Listy małżonków Zofii i Melchiora Wańkowiczów omówiła prof. Lucyna Sazdikowska (Uniwersytet Śląski) w referacie *Melchior Wańkowicz listy rodzinne*. W korespondencji tej zawarte jest całe życie, jego radości, smutki i tragedie, jak np. poszukiwanie grobu córki Krystyny, która zginęła podczas Powstania Warszawskiego.

Dr Barbara Maresz z Biblioteki Śląskiej w wystąpieniu *Melchior Wańkowicz w Katowicach* przedstawiła słuchaczom powojenne wizyty pisarza na Śląsku. Świadectwem są relacje prasowe, niezbyt liczne, choć ukazujące ciekawe momenty (np. zagubienie zegarka). Omówiła też spuściznę Xenii Popowicz, katowickiej przyjaciółki rodziny Wańkowiczów. Materiały te bibliofilka przekazała w darze Bibliotece Śląskiej. Jednym z najcenniejszych dokumentów z tej kolekcji jest album fotografii wojennych Tadeusza Szumańskiego, przyjaciela Melchiora Wańkowicza. Ten bogaty zbiór zdjęć w kolejnym referacie przybliżyła Elżbieta Tyrna-Danielczyk

z Biblioteki Śląskiej. Słuchacze poznali dokładniej losy Tadeusza Szumańskiego i jego działalność fotograficzną podczas walk we Włoszech. Wykonane przez niego zdjęcia zostały zamieszczone w pierwszym, wojennym wydaniu książki Wańkowicza *Bitwa o Monte Cassino*.

Prof. Katarzyna Tałuc z Uniwersytetu Śląskiego w tekście *Recepcja wydawnicza twórczości Melchiora Wańkowicza po roku 1989* skupiła się na edycjach właśnie tego najbardziej znanego zbioru reportaży spisanych podczas walk o benedyktyńskie opactwo. Zaprezentowała ujęcie statystyczne wszystkich wydań, firmy, które to dzieło publikowały oraz przyjęte przez nie porządki typograficzno-plastyczne.

Dr Marta Nadolna z Uniwersytetu Śląskiego w komunikacie *Pisarstwo Wańkowicza na listach purgacyjnych* wprowadziła w problematykę powojennego cenzurowania dzieł i usuwania „groźnych” książek z bibliotek. Na listach tych znalazło się kilka prac Wańkowicza, m.in.: *COP*, *Opierzona rewolucja*, *Strzepy epopei*, *Sztafeta*. Książka o polskim pochodzie gospodarczym. Ostatnie dwa teksty, z powodu nieobecności autorek, zostały odczytane przez Weronikę Pawłowicz z Biblioteki Śląskiej.

Wygłoszone referaty wywołały dyskusję, poruszono w niej m.in. kwestię obecności dzieł Wańkowicza wśród lektur szkolnych i ich obioru przez współczesną młodzież. Uczestnicy spotkania wpisali się też do pięknie oprawionego egzemplarza *Na tropach Smętka*, pochodzącego z kolekcji bibliofilskiej Romana Chrzastowskiego. Obecnie tom ten znajduje się w zbiorach Biblioteki Śląskiej, a jego niezwykle losy wojenne własnoręcznie opisał właściciel na specjalnie dodanych kartach.

Konferencji towarzyszyła wystawa *Melchior Wańkowicz i Monte Cassino* przygotowana ze zbiorów Biblioteki Śląskiej i czynna w holu głównym. Zaprezentowano na niej emigracyjne i krajowe edycje *Bitwy o Monte Cassino*, fotografie pochodzące z albumu Tadeusza Szumańskiego, a także liczne egzemplarze z autografami i dedykacjami Melchiora Wańkowicza dla Xeny Popowicz.

Dyrektor Biblioteki Śląskiej dr Artur Madaliński otwiera Konferencję,
fot. Ryszard Latusek

Prof. Elżbieta Hurnik i prof. Danuta Krzyżyk, fot. Ryszard Latusek

Prof. Bernadeta Szamburska-Niesporek i prof. Zdzisława Mokranowska,
fot. Ryszard Latusek

Prof. Olga Płaszczewska i prof. Krystyna Heska-Kwaśniewicz,
fot. Ryszard Latusek

Prof. Lucyna Sadzikowska i dr Weronika Pawłowicz, fot. Ryszard Latusek

Dr Barbara Maresz i Elżbieta Tyrna-Danielczyk, fot. Ryszard Latusek

Bibliofilski egzemplarz *Na tropach Smętka*,
do którego wpisywali się uczestnicy Konferencji, fot. Ryszard Latusek